

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. Н. КАРАЗІНА

В. П. Пантелєєв

БАНКІВСЬКИЙ НАГЛЯД

Навчальний посібник

Харків – 2017

УДК 336.71.078.3

ББК 65.262

П 16

Рецензенти:

Дорошенко Г. О. – професор кафедри «Фінанси і кредит» Харківського інституту фінансів Українського державного університету фінансів та міжнародної торгівлі, д-р. екон. наук, професор;

Меркулова Т. В. – завідувач кафедри кібернетики та прикладної економіки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, д-р. екон. наук, професор;

Самородов Б. В. – завідувач кафедри «Банківська справа» Харківського інституту банківської справи УБС НБУ м. Київ, д-р. екон. наук, доцент.

*Затверджено до друку рішенням Вченої ради
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 1 від 26 січня 2015 р.)*

Пантелєєв В. П.

П 16 Банківський нагляд : навчальний посібник / В. П. Пантелєєв. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2017. – 352 с.

ISBN 978-966-285-298-1

Посібник підготовлений відповідно до програми з навчальної дисципліни «Банківський нагляд». У навчальному посібнику розглянуто систему банківського нагляду в Україні, яка базується на основних принципах ефективного банківського нагляду, розроблених Базельським комітетом. Розкривається організація системи банківського регулювання та нагляду, порядок створення, реєстрації та ліцензування банків в Україні, застосування обов'язкових економічних нормативів банків та контроль за їх дотриманням, процес інспектування банків і встановлення узагальнюючої оцінки їх діяльності, застосування банківського нагляду на основі оцінки ризиків, процес нагляду за діяльністю проблемних банків та застосування заходів впливу за порушення банківського законодавства.

Посібник призначений для студентів вищих навчальних закладів, фахівців банківських установ і контрольних служб.

УДК 336.71.078.3

ББК 65.262

ISBN 978-966-285-298-1

© Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2017

© Пантелєєв В. П., 2017

© Дончик І. М., макет обкладинки, 2017

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. Організація системи банківського регулювання та нагляду	7
1.1. Становлення та розвиток системи банківського нагляду	7
1.2. Базельський комітет з питань банківського нагляду й основні принципи ефективного банківського нагляду	10
1.3. Поняття, зміст та ознаки банківського нагляду	18
1.4. Система банківського нагляду в Україні	25
1.5. Нормативно-правове забезпечення регулювання ринку банківських послуг в Україні	31
1.6. Повноваження Національного банку України з питань фінансового моніторингу діяльності банків.....	34
РОЗДІЛ 2. Створення, реєстрація і ліцензування банків в Україні.	
2.1. Порядок та умови створення банків в Україні.....	40
2.2. Ліцензування банків.....	40
2.3. Відкриття філій відділень та представництв на території України.....	48
2.4. Створення банків з іноземним капіталом, відкриття філій відділень та представництв іноземних банків на території України	51
2.5. Створення дочірніх банків, філій та представництв українських банків на території інших держав	55
2.6. Ідентифікації та визнання банківських груп	59
РОЗДІЛ 3. Установлення НБУ обов'язкових економічних нормативів банкам та контроль за їх дотриманням	69
3.1. Зміст та організація пруденційного нагляду	69
3.2. Регулятивний капітал та субординований борг.....	71
3.3. Нормативи капіталу банку	83
3.4. Нормативи ліквідності банку.....	93
3.5. Нормативи кредитного ризику.....	98
3.6. Нормативи інвестування.....	109
3.7. Спеціальні вимоги щодо діяльності банків.....	112
РОЗДІЛ 4. Інспектування банків і встановлення узагальнюючої оцінки їх діяльності	118
4.1. Методи ефективного банківського нагляду і їх взаємозв'язок.....	118
4.2. Зміст процесу інспектування банківської діяльності та його планування.....	121

4.3. Порядок проведення інспекційних перевірок	126
4.4. Служба внутрішнього аудиту банків.....	130
4.5. Застосування стандартів внутрішнього аудиту в банках.....	135
4.6. Зовнішній аудит банку, подання звіту аудитора.....	147
РОЗДІЛ 5. Банківський нагляд на основі оцінки ризиків	154
5.1. Необхідність нагляду на основі оцінки ризиків.....	154
5.2. Підходи до оцінки ризиків згідно з Базельськими угодами про капітал.....	163
5.3. Нагляд за діяльністю банків на основі оцінки ризиків за рейтинговою системою CAMELS.....	178
5.4. Нагляд за діяльністю банків на основі оцінки ризиків за «Системою оцінки ризиків».....	200
5.5. Принципи корпоративного управління та ризик-менеджменту в банках.....	228
5.6. Порядок проведення стрес-тестування в банках.....	235
РОЗДІЛ 6. Нагляд за діяльністю проблемних банків та застосування заходів впливу	
за порушення банківського законодавства.....	244
6.1. Своєчасне застереження проблем у діяльності банків.....	244
6.2. Основні заходи впливу за порушення банківського законодавства.....	254
6.3. Віднесення банку до проблемних і його реструктуризація та реорганізація.....	275
6.4. Віднесення банку до неплатоспроможних та запровадження тимчасової адміністрації Фондом гарантування вкладів фізичних осіб.....	287
6.5. Відкликання банківської ліцензії та ліквідація банку.....	298
ДОДАТКИ.....	308
СЛОВНИК.....	329
ЛІТЕРАТУРА.....	343